

Türkçede Kullanılan Farsça Edatlar

Hamdi Latif Khayrullah

Arş. Gör.

Kerkük üniversitesi

Eğitim fakültesi

Ozet

Türkçede Kullanılan Farsça Edatlar

Bu araştırmamda ,Türkçede edat olarak kullanılan Farsça kökenli kelimeleri ele aldım.Araştırmanın giriş kısmında özet olarak Türklerin müslüman olduktan sora diğer müslüman topluluklarla münasebetlerini ve bu münasebetler sonucu Arapça ve Farsçanın Türçe üzerindeki etkisinden bahsettim , Ve bu Etkinin Türk dilini bir dönemler halk tarafından anlaşılmaz Bir dil durumuna getirdiğini açıkladım.

Bu duruma bir tepki olarak dilde sadeleştirme hareketi başladı ve bu hareket günümüze kadar devam etmektedir ama buna rağmen Türkçede bir sürü edat olarak kullanılan Farsça kelimeler vardır. Bunları el alarak elfabatik sırasına göre sıraladım ve onların anlamını açıklayarak cümledeki fonksiyonunu acıkladi.

Türkçede Kullanılan Farsça Edatlar

AA

İslam Medeniyeti çağlarında Türk Dili Ve Edebiyatı .



İslam Medeniyeti , Türk milletinin fikri edebi ve ideolojik hayatı üzerinde büyük değişiklik yapmıştır . yeni medeniyet bu milletin ilim , fikir ve edebiyat tarihinde hakiki bir dönüm noktası yeni bir marhale olmuştur . ilk anda dikkatı çeken bir değişme dil sahasındadır . Bu asırlarda Türkçenin dil örgüsüne yabancı Kaaideler , mesela yabancı çoğul kaideleri ve terkipler girmiştir .⁽¹⁾

Türkler yeni medeniyete ait çok sayıda yeni kelime ile karşılaşmış bu kelimeleri dillerinde ve edebiyatlarında kullanmışlardır . yeni kelimeler Türk dili musikisine yeni sesler katmış . Türk dili yabancı vezinler ve şekillerle anlaşmaya yönelmiştir .

Bilindiği gibi Türkler müslümanlığı Kabul ettikten sonra Türk milleti kısa bir zaman içinde yeni ülkelerde yabancı diller konuşan milletler üzerine hükümet kurmuşlardır . Türk sarayında çok zamanlar resmi dil olarak Farsçayı bazan da Arapçayı kullanmışlardır . Bu yüzden Arapça ve Farsça O çağlarda bugünkü batı dilleri Kadar gerekli bir kültür vasıtası değerinde bulunmaktaydı .

((İslamiyetten sonra kurulan Türk Devletleri çağlarında " Türk Dili ve Edebiyatı .))

Bilindiği gibi Türklerin islam milleti camiasında güçlü devletler olarak meydana çıktıkları görülmektedir . Türklerin müslümanlığı kabul ettikten sonra kurdukları ilk devlet , karahanlı devletidir .⁽²⁾

Geniş karahanlı toprakları üzerinde yaşayanların çoğu Türktü . yalnız bu Türklerin aynı zamanda Komşu iranlılar ve Araplar ile yakın ilişkileri vardı . Bu yüzden karahanlılar hem ilk islami Türk devleti kurdular , hem de islam kültürü etkisi altında yazılan ilk eserleri onlar verdiler . karahanlı edebiyatında eski Türk geleneğinin izleri görülür . Aynı zamanda karahanlı sanatçıları , İran edebiyatını örnek tuttular , biçim ve muhtavaca değişik eserler ortaya koydular . Aruz vezni mesnevi şekli ve az da olsa ilk Arap ve Fars kelimeleri onların zamanında Türk edebiyatına girmiştir .

10 . yüzyıldan başlayarak islamlığın Türkler arasında yoğun bir şekilde yayılması , buralarda kurulan Türk devletlerine yeni bir yön vermiş böylece Türk dilinin Eski Türkçe adını verdiğimiz islamiyetten önceki devrini kapatarak islam kültürünün etkisi altında gelişmiş yeni bir devrini açmıştır⁽³⁾

Bilindiğine göre ,Gök Türk Abideleri yani yolg Tiğinin eserlerinden sonra yazılmış olan bütün Türk edebiyatının en mühim mahsullerinden sayılan Divan u Lugat – it Türk ve Kutadgu Bilig Karahanlılar devrinde yazılmıştır . islam kültürü etkisi altında yazıldığına göre bu iki eserde çok sayıda Arapça ve Farsça kelimeler kullanılmıştır .

Kutadgu Bilig , Acem aruzunun ((faülûn , faülûn faül)) vezniyle yazılmıştır . Ayrica Kutadgu Bilige dil bakımından çoğu Türkçe olan

Kirkuk University Journal- Humanity Studies

mısralarda Arap ve Farsça sözlerinin de katıldığı ilkin bu eserde görülmektedir . kutadgu Biliğin Kapsadığı yabancı kelimelerin yüzde sekseni Arapça ve yüzde yirmisi ise Farsçadır ⁽⁴⁾

Görülüyorki Farsça ta karahanlılar döneminden beri Türk edebiyatını ve dilini etkilemiştir .

Karahanlılardan sonra kurulan Türk devletleri döneminde Farsçanın Türkçe üzerindeki etkisi devam eder ve gitgide artar . Türkler islam dinini Kabul ettikten sonra Türü kavimlerin yasadıkları topraklar üzerinde hüküm sürdürmüşlerdir . Bu devletlerini teskil eden kavimlere kültür yoluyla yaklaştırmak gerekini ((duymuşlar)) . Örneğin Gazneliler devletini teşkil eden kavimlerin çoğu Farstı onun için İran kültürünü desteklemek zorunda kaldılar . Ve yeni Farsçanın doğusuna büyük hizmetlerde bulundular . Unsuri , Firdevsi Ferruhi gibi Farsça söyleyen edipleri himaye ettiler . ⁽⁵⁾ .

selçuklulara gelince , onlar önce Arapların hakim olup islamlaştırdıkları İran'a yerleşince adetâ Fars kültürünü benimsediler. Bu bakımdan yeni Fars edebiyatının kurulmasında ve gelişmesinde , Fars kültür ve medeniyetinin yayılmasında Türklerin rolü büyük olmuştur . Arap yayılması ile bir duraklama devresi geçirmiş olan Fars edebiyatı bu devirde yeniden ilerlemeğe başlamıştır . ilim dilinde ((yeni Farsça)) denilen bu dil ve edebiyatın gelişmesine başlangıçta zemin hazırlayan Türk sultanları olmuş . Hükümdar saraylarında Fars kültürü ve dili aleyhine büyük itibar görmüştür .

Bu rağbeti görerek ve modaya uyarak Türk asıllı şair edipler de Farsça yazmaya koyulmuşlardır . İran edebiyatının en büyük şairlerinden Gazneliler ve Selçuklular zamanında yetişen Ferruhi ve Nizami gibi bazıları Türk asıllıdır . ⁽⁶⁾ Selçuklularda Sarayda orduda ve halk arasında öz Türkçe konuşulduğu halde O devrin modasına uyularak devletin resmi dili ve ilim dili Arapça edebi dili ise Farsça idi . ⁽⁷⁾

Anadolu Selçukluları ise devlet dili olarak Önce Arapçayı Sonra Farsçayı benimsemişlerdir . Bu devirde Türk diline ve Türkçe eser yazmaya önem verilmemiştir . Adlarının sonuna İran hükümdar adlarını alan Selçuklu sultanlarının sarayında ve aydın Zümrede bir Farsça hayranlığı olduğu ve Farsça yazıldığı hatta konuşulduğu bilinmektedir .

Medreselerde bile , bu devirde Arapçadan Farsçaya çevrilmesi ile bu devirde Fars dili gittikçe yayılmaya başlamıştır⁽⁸⁾

Anadolu Beyliklerinin döneminde Türk Dili

Anadolu Beylikleri döneminde Farsçaya eskisi gibi önem verilmiyordu . Bu dönem Türkçecilik ve Türkçe eser Sayısı bakımından çok verimlidir . Bu dönem kendilerinden önceki Selçuklu dönemindeki dil

tutumuna karşı bir tepki bir uyanma , yerli dile daha çok dönüş ve gelişme devridir . Arap ve Fars kültürüne tanış olmayan yahut onu benimsemeyen oğuz ve Türkmen beylerinin tutumlarının da büyük payı vardır .⁽⁹⁾

13 . asrın ve 14 . asır başlarının yunus Emresinden sonra muhtelif edebiyat zümeerlerine mensüp diğer 14 . asır şair ve yazarları da eserlerinde sade ve samimi dili kullanıyorlardı .

Fakat bu dil içinde hiç bir Arapça ve Farsça kelime ve terkiib bulunmayan tamamıyla Öz Türkçe değildir . yeni ve ortak bir medeniyet içinde yüzyıllar yaşamış bir milletin dilinde bu medeniyete ait ortak kelimelerin bulunmamasına imkan yoktu . Fakat 14 . asır Anadolu Türkçesi yine de saf ve sade bir dil çehresi taşıyordu . yalnız zaman geçtikçe bu asırların Türkçesine yeniden Arapça ve Farsça ve diğer dillerden kelimeler girmeye başlamıştır .⁽¹⁰⁾

Osmanlı Döneminde Türk Dili

Osmanlılar , karaman ogulları ile diğer beyliklerde olduğu gibi Türkçeyi devlet dili olarak Kabul ettiler . Bunun sebebi , Osmanlı devletini kuran devlet adamları , diğer Anadolu beylikleri gibi Türkçeden başka bir dil bilmeyişleri , ve Türkçeden başka dil konuşan toplum ile uzun süre temasta bulunmamalarındandır . Bilindiği gibi Osmanlı devletinin kurulduğu Batı Anadolu alanı İran'a oldukça uzaktı . Farsça buraya sızmamıştı . Türkçe ise yaygın durumdaydı . Bu coğrafyada Farsça ve Arapça medreseler aracılığı ile gelişmeye devam etmiş ise de konuşma Türkçesini 1453 yılına kadar geniş ölçüde etkileyememiştir⁽¹¹⁾ Fakat Osmanlı imparatorluğunun Sınırları genişledikçe Osmanlı Türkçesine Arapça ile Farsça etkisinin arttığı görülür .

Osmanlı Devletinin bir islam imparatorluğu kiliğine bürünmesi ile Osmanlı medreselerinin Arap Ulamasına kapılarını açmasını Sonuçlandırmıştır . Bu yüzden Arapça zaten eskiden beri Sürüp gelen ilim dili durumunu kuvvetlenirmiştir . Farsça da onun koltuğu altında edebiyat dili değerini artırmıştır . Ayrıca her iki dilin etkisi ile pek çok Arapça ve Farsça sözcükler ile kurallar halk edebiyatı ile konuşma Türkçesine de bile yoğunlaşma olanağını bulmuştur .⁽¹²⁾

15 . yüzyıl ortalarına gelince Anadoluda Selçuklular devrinde olduğu gibi Arap ve Fars kültürü yeniden önem kazanmaya , medreselerdeki öğrenime Arapça ve Farsça eserler örneklik etmeye başladı . Türk Saraylarında yabancı şairlere daha çok önem verildi . 16 . yüzyılda klasik Türk edebiyatı

oluşumunu çoktan tamamlamış . öyleki , sanat bakımından en yüksek noktasına ulaşmış olduğu halde bu edebiyatın Türkçe yönü gerilemeye uğramış . Hemen bir yüzyıl içinde Arapça ve Farsça kelimeler dile o kadar Sokulmuştu ki , edebiyat dili Arapça , Farsça ve Türkçenin karışmasından

Kirkuk University Journal- Humanity Studies

meydana gelmiş yapma bir dil oluvermişti . Bu yüzden bu iki yabancı dilin Türkçeye olan etkisi yalnız kelime hazinesinde de kalmamıştır . Arapça ve Farsça kelimeleri ile birlikte dile yavaş yavaş bu dillerin kuralları da sokulmağa başlamıştır . Türü kelime ve sanat oyunları ile anlamı söyleyişe feda etmeğe başlayan nesir dili bile kısa zamanda en yüksek noktasına ulaşarak , çok kez aydınların ve yazarların bile güçlkle anlayabileceği derecede ağırlaşmıştır .

Bu aığr yazı ve edebi dile karşı en güçlü tepki Tanzimat devrinde başlamıştır .

Tanzimat döneminin önemle üzerinde durduğu konulardan biri , yazı dilinin sadeleştirilmesi olmuştur . Bunun gerçekleşebilmesi için de öncelikle tabii ilimler konusunda yazılmış olan bütün kitapların devlet , okul ve gazette dilinin Türkçeleşmesi gerekiyordu⁽¹³⁾ Doğrusu Tanzimat döneminde başlayan sadeleştirme hareketi iyi sonuç vermemisti – Tanzimatçıların cumhuriyet dönemine kadar sürdürdükleri dil meselesi hakkında çalışmaları, Türk dilinin bütün meseleleri henüz çözülmemiş bir halde imla meselesi ezeli bir dâva olarak devam etmekteydi . Türk çocuğunun okuma yazma öğrenmesi aylar sürüyordu . Bu zorluk yüzünden halkın %90 'I okuyup yazma öğrenemiyordu . Türk gramerinde esas yine Osmanlıca idi . Arapça ve Farsça'nın kuralları yine Türkçe'nin mühverini teşkil ediyordu⁽¹⁴⁾

Cumhuriyet Döneminde yazı Devrimi

Bilindiği gibi Türklern 10. yüzyıldan bu yana kullanageldikleri Arap yazısı Türkçenin yapı ve işleyisine uygun düşen bir yazı sistemi değildi . Türkçe ile Arapça'nın ayrı dil ailelerine bağlı olusu ve iki dil arasında ses yapısı ve gramer kuralları bakımından her hangi bir yakınlık bulunmayışı , Arap dilinin ihtiyacından doğmuş olan bu yazıyı , Türklern için kullanışsız ve öğrenilmesi zor bir yazı durumuna sokmuştu .

Bu yüzden daha çabuk , daha kolay öğrenilir bir yazıya komuşmak gerekti . Atatürkün önderliğinde 3 Kasım 1938 de yayımlanan kanunla – Arap harfleri kaldırıldı . yerine Latin temelinden, Türk diline uygun yeni bir alfabe Kabul edildi

((Cumhuriyet Döneminde Dil Devrimi))

Yazı devrimi dil devriminin hazırlayıcısı sayılır . Türkçenin ses yapısına uygun bir temelde hazırlanmış olan yeni Türk yazıı , dildeki Arapça ve Farsça kelimelerin atılmasına



büyük ölçüde zemin hazırlanmıştı . 1 Eylül 1929 tarihinden başlamak üzere okullardan Arapça ve Farsça derslerinin kaldırılmış olması da bu noktada bir kolaylık doğuruyordu .

Doğrusu cumhuriyet döneminde dilin sadeleştirilmesi meselesi daha ciddi bir şekilde ele alınmıştır . Tanzimat döneminden itibaren başlayan ve anacak şarhilerin ve yazarların eğilimine bağlı kalan sadeleştirme çabaları , cumhuriyet döneminde bu konuya devletin eli uzanmıştı . Atatürk'ün emri üzerine Türkçeyi yabancı dillerden kurtarmak için komisyonlar kuruldu. Cumhuriyet döneminde kurulan bu komisyonlardan T.D.K bugüne kadar Çalışmalarını Sürdürmektedir . Fakat bütün bunlara rağmen Türk dili yabancı dillerden büsbütün kurtaramamıştır . Doğrusu bir kısmından kurtaramaz . çünkü bunların Çoğu yüzyıllardan beri kullanılagelen kelimelerdir . Bunlar halkın ağızında yerleşmiş ve halkın malı olmuştur . Bunları dilden atmaya asla lüzum yok .

Bilindiği gibi Türkçedeki yabancı kelimelerin Çoğu Arapça ve Farsçadır . Çünkü Türkler en çok bu iki dili konuşan milletlerle sıkı temasta bulunmuşlardır . Bu Çalışmamda Türkçede bugüne kadar Kullanılan Farsça edatları ele aldım . Bu edatları alfabetik sırasına göre sıraladıktan sonra , bunların cümledeki görevini ve anlamlarını açıkladım .

((ikinci Bölüm))

-: Türkçede kullanılan Farsça Edatlar :-

Bugün Türkiye Türkçesinde kullanılan başlıca Farsça kökenli edatlar Sunlardır .

- 1- Aferin – beğenme , alkış , yaşı , varol , bravo anlamında kullanılır . takdir ifade eden bir ünlemdir .
((Aferin yavrum ! ödevlerini güzelce yaptığına pek sevdim))
- 2- Barı – hiç olmazsa , hiç değilse anlamında kullanılır .
Farsçadır ,İslami Türk edebiyatının bütün Sahalarında bir cümle başı edati olarak kullanılmıştır . cümledeki yeri nerede olursa olsun , mana ve vazifesi değişmez , temneni yahut yetinme ifade eder .
((Mademki bu işler hoşuna gidiyor , bari doğru dürüst yap))
- 3- Çünkü ((bağ)) sundan dolayiki , şu sebepten ki , zira anlamındadır . kendisinden öncekilere bağlar . Çün ve ki 'nin birleşmesi ile meydana gelmiştir . ((Sigarayı bıraktım , Çünkü zararlıdır))
- 4- Destur ((ünl)) :- izin , müsaade , çekilin , savulun , müsaade edin
Destur vermek :- izin vermek , müsaade etmek . ((Destursuz bağa gireni sopa ile kovarlar)) ((ata Söz))

Kirkuk University Journal- Humanity Studies

- 5- Demekki :- öyleyse , yani anlamında kullanılır . cümlebaşı edatıdır . Türkçe demek ve Farsça ki edatının birleşmesi ile meydana gelmiştir .
((Düşünüyorum , demekki varım .
- 6- Eğer : Şart ifade eden veya Şart kuvvetlendiren edatlardandır . Başına geldiği cümleyi daha sonraki cümle veya cümlelere bağlar .
((Eğer çalışırsan , sinifi geçersin))
- 7- Eğer eğer karşılaştırma edatlarından dır . Görevdes öğelerden önce gelerek onları eşitlik ayırtısıyla bağlar . ((Eğer yoksul , eğer zengin olsun herkes çalışmak zorundadır)) .
- 8- Eyvah : beklenmedik bir durum , bir haber , bir olay karşısında duyulan acınma , yazıklanma duygularının anlatımıdır . üzüntüifade eden bir ünlemdir .
((Eyvah yemek yandı !))
- 9- Gah gah , kah kah :- bazı , arasıra , arada bir kimi vakit , kimi kez . karşılaştırma edatlarından dır .
. . karşılaştırılan öğeleri birbirine mukayese suretiyle bağlarlar . karşılaştırılan unsurlardan birini kasteder .
(1)
((Gah eserim yeller gibi
((Gah çağlarım seller gibi
Gah tozarım beller gibi
Gel gör beni aşk neyledi ((yunus Emre))
(2) Hava kâh bulutlanıyor , k âh açıyor .
- 10- Gerçi :- her ne kadar , ise de ((eğerçi'nin)) kısaltımışdır . başında bulunduğu cümleyi daha sonrakilere bağlar.
((Bugün gelemedim , gerçi gelseydim de sizi bulamayacakmışım))
- 11- Gerek gerek . cümlede es görevli sözcükleri birbirine hem Hem de anlamıyla bağlar . karşılaştırılan unsurların hepsini kasteder .
((Gerek okuyucu , gerekse gazeteci , gerekse memleketin umumi kültür seviyesi yükseldi))
B . Felek .
- 12- Güya :- Sözde , iddiaya göre , sanki anlamında kullanılan bir cümle başı edatıdır .
((Güya zenginmiş , ama yaşamayı bilmiyor))
- 13- Halbuki Arapça ((hal)) Türkçe ((bu)) Farsça ((ki)) edatının birleşmesinden meydana gelmiş .
Durum böyle iken , oysa anlamında kullanılır . Türkiye Türkçesinde bir bağlama edati olarak kullanılır . Manave netice

Kirkuk University Journal- Humanity Studies

- bakımından birbirine zit iki cümleyi bağlar . ((Geziye çıkmak istiyor , halbuki parası yok))
- 14- Hem 1- bir de , şu da varki anlamında kullanılır . Bağlama ve kuvvetlendirme vazifesi görür . ((Bu olaydan haberim yok , hem ben bugünkü gazeteyi görmedim))
2- bir öncekinin açıklaması olan tümce başında anlama güçvermek için kullanılır .
(çalışıyor , hem sevinerek çalışıyor))
- 15- Hemhem karşılaştırma edatlarından . Es görevli sözcükleri , ya da eşit tümceleri beraberlik , eşitlik ya da karşıtlık anlamlarıyla bağlar .
((hem yiyor , hem ((de)) konuşuyor hem suçlu , hem güçlü
- 16- Her halde :- Farsça ((her)) Arapça ((hal)) Türkçe ((de)) ekinden teşekkür etmiş olan bu edat osmanlıca ve Türkiye Türkçesinde kullanılmaktadır . Türkiye Türkesinde . ((1- büyük bir olasılıkla)) anlamında kullanılır .
((Herhalde gelirim))
2- kesinlikle , mutlaka , ne yapıp yapıp anlamında da kullanılır . ((Bu romanı herhalde oku))
- 17- Hiç :- olumsuz ya da olumsuzluk anlatan cümlelere kesin anlam kazandırır . cümle başı edatı olarak kullanılır .
((Onu bugün hiç görmedim .))
- 18- Hiç değilse :- Bağlama edatıdır . Bir şeyin asgarı ölçüde mevcut olduğunu ifade eder . Farsça hiç Türkçe değilse 'nin birleşmesinden meydana gelmiştir .
- 19- Hiç olmazsa :- Türkiye Türkçesinde bağlama edatı olarak kullanılır . Bari , en azından anlamında kullanılır . mana ve kullanım itibariyle ((hiç değilse)ye muadildir .
((parası yok ama hiç değilse (olmazsa) sağlığı yerinde))
- 20- Hiç şüphesiz . Muhakkak , elbette , mutlaka anlamında kullanılır . kuvvetlendirme ifade eden cümle başı edatıdır .
((yarın hiç şüphesiz gelirim))
- 21- Hiç yoksa :- Bari , hiç olmazsa anlamında kullanılır . Bir şeyin asgarı ölçüde mevcut olduğunu veya olması gerektiğini ifade eden cümle başı edatıdır . Farsça ((hiç)) Türkçe (yoksa) kelimesinin birleşmesinden doğmuştur .
((çarpışmadın erkek gibi düşmanlarla
((Bari hiç yoksa kadınlar gibi olsun agla ((safahat , 181))



- 22- Hoş :- Türkiye Türkçesinde hem sıfat hem cümle başı edati olarak kullanılmaktadır . Edat olarak kullanılırken ((gerçi , bununla birlikte , nasıl olsa)) anlamında kullanılır .
((Hoş , gelmesede olur ya !))
- 23- Ki 1- özne görevinde bir adı , bir zamiri tümceye bağlayabilir .
((Bir çocuk ki neseli değilse , hastadır .))
2- çeşitli anlam ilişkileriyle tümceleri birbirine bağlar .
((öyle görünüyor ki is inada binmiş))
- 24- Kaldı ki ((üstelik , ayrıca)) anlamındadır . Türkiye Türkçesinde cümle başı edatıdır . Başında bulunduğu cümle ile önceki cümle arasında mukayese yolu ile bağlantı kurar . Türkçe kaldı , Farsça ki'nin birleşmesi ile meydana gelmiştir .
((Hastanın hali yamandı , yol bitmeyecek gibi uzundu kaldı ki görünürde hiç bir nakıl vasıtası yoktu .))
- 25- Madem ki :- cümle başı edatlarından biridir . Arapça madem + Farsça ki edatından yapılmıştır . Başına geldiği cümleyi daha sonrakilere ((değil miki , öyle ki)) anlamıyla bağlar .
((madem ki sen istiyorsun , ben her yere giderim))
- 26- Meğer :- Bağlama ve cümle başı edatıdır . yüklemi mis'li ya da haber kiplerinin rivayet birleşik zamanı olan tümcelerin başına bazen de sonuna getirilir ve sonradan anlaşılan durumları bildirir öyleyse ve demek ki anlamında kullanılır .
(1) ((Meğer ne gizli emelleri varmış da bilmiyormusuz.))
(2) ((Bugün buraya hiç uğramamış meğer .))
- 27- Meğer ki :- cümlebaşı ve bağlama edatıdır . istek ya da emir kipinde olan ikincisi birincisindeki yargının gerçekleşmesine engel durumunda olan iki tümceyi birbirine bağlar .
((Bugün herhalde gelir , meğer ki olağanüstü bir işi çıksın))
- 28- Meğerse:- Farsça meğer +Türkçe ise nin birleşmesinden meydana gelmiştir . Meğer ile aynı mana ve kullanıştıdır .
((Ben onu gitti sanıyordum , meğerse buradaymış))
- 29- Nasıl ki :- Benzerlik ifade eden cümlebaşı edatlarından biridir . Başına geldiği cümleyi kendinden öncekine bağlar .
Türkçe ((ne)) + Arapça ((asıl)) Farsça ((ki)) edatının birleşimidir .
Nasıl ki bağı yanar gün kızarinca sahrânin Benim de ruhumu yaktıkça yaktı hicrânın
((safahat))
- 30- Ne var ki ((Şu kadar var ki)) :- Türkiye Türkçesinde ((fakat , ancak)) anlamında kullanılmaktadır.cümle başı edatıdır . Basında

Buldukları cümleyi kendilerinden önceki cümle veya cümlelere bağlar .

((Ne var ki kalmadı tatbik için müsait yer))

31- Ne yazık ki :- cümle başı edatidir . Türkçe Ne yazık + Farsça ki edatının birleşimidir .

((onu çok bekledim , ama ne yazık ki gelmedi))

32- Oysa ki oysa + ki ((buna mukabil)) halbuki ile anlamdaştır. Türkiye Türkçesinde bağlama edati olarak kullanılır . Mana ve netice bakımından birbirine zıt iki cümleyi bağlar .

((Dışarıya nazuran içerisi buz gibi . oysa ki biz sıcaktan ve havasızlıktan boğulacağız .))

33- Öyle ki :- adeta , sanki , nerdeyse , o kadar ki , o denli ki anlamında kullanılır . cümle başı edatıdır . Başına geldiği cümleyi mana ilgisi bakımından kendisinden önceki cümleye bağlar . Türkçe öyle + Farsça ki edatının birleşimidir.

((okumaya pek meraklı , öyle ki her gün bir kitap okur.))

34- Pehpeh :- ünlem edatıdır . şaşılacak şey , hayret beğenme duygusu ifade eder ((pehpeh , amma da güzel yapı !))

35- Peş :- ünlem edatıdır . yeter , teslim ! peş demek :- 1- karşısındakının kendisinden daha üstün olduğunu Kabul etmek . 2- Birinin üstün kurnazlığını ya da sirretliğini görerek , ancak bu kadar olur kanısına varmak .

36- Sanki :- Benzerlik ifade eden edatlarından . Başına geldiği cümleyi kendisinden öncekilere bağlar . Türkçe şan emir şekli ile ki'nin birleşmesinden doğmuştur .

(Türkiye Türkçesinde çok yaygın bir kullanisi vardır . örnek 1- tutki , farzet anlamında ((sanki muz yedim der , portakala razı olursun))

2- güya anlamında ((kadın sanki on yaş gençleşmişti))

3- sözgelimi , faraza , mesela .

((Sanki sen de gelsen olmaz mi ?))

37- Şayet ((şayed)) şart ifade eder veya şartı kuvvetlendirir . Başına geldiği cümleyi daha sonraki cümle veya cümlelere bağlar . ((olabilirki , olurki , ola ki , eğer)) anlamındadır .

((şayet gelmezse beklemezsiniz))

38- Taki :- şart ifade eder . Basına geldiği cümleyi daha öncekilere bağlar . için – sin diye anlamında kullanılır .

((Açık söylüyorum , ta ki herkes anlasın))

39- Veya :- Arapça ve Farsça ya'nın birleşmesinden doğmuştur . Denkleştirme edatidir .Birbirine denk olan birbirinin yerini tutabilecek olan iki unsuru birbirine bağlar .

((elma veya armut))

40- Yahut . vazife ve anlam bakımından veya'nın aynısıdır .

((söz yahut yazı .))

41- Ya:- Denkleştirme edatıdır . veya , yahut edatlarının aynısıdır .

42- Yeter ki , şarta ve dereceye bağlama edatlarındandır . Bunlar da başına geldikleri cümleyi daha öncekilere bağlarlar . yeter ki , yeter – geniş zamanın edatlaşması ve ki edatinin birleşmesinden doğmustur .

((Türk dili dillerin en zenginlerindedir . yeter ki bu dil suurla islensin . ((Atatürk))

43- Zira :- çünkü , şundan dolayı , ancak , nitekim amma , fakat anlamında kullanılır . cümlebaşı edatıdır . Başına geldiği cümleyi kendisinden öncekilere bağlar .

((Artık yağmur yağmalı , Zira ürün zarar görecektir .))

44- Zira ki :- kullanışı zira gibidir .

((Eyvah bu bâziçede bizler yine yandık . Zira ki ziyan ortada bilmem ne kazandık

((ziya pasa))

45- Zinhar :- sakın , asla , kati 'yyen , aman , mutlaka kuvvetlendirme edatıdır . menfi mânâli tekit eder .

Dipnotlar

1- Benarlı , Nihad sami , Resimli Türk Edebiyatı Tarihi 1.C Milli Eğitim Basım Evi İstanbul 1998 s.91 .

2- Öztuna , yılmaz . Büyük Türkiye Tarihi 1.c ötüken yayın Evi – İstanbul 1997 s.160

3-Korkmaz , zeynep . Türk Dilinin Tarihi Akışı içinde Atatürk ve Dil Devrimi . Ankara üniversitesi . BasımEvi 1963 . s04 .

4-Benarlı , Nihad Sami ((a-g- e)) 1.c , s. 232 .

5-MEYDAN LAROVSSSE , C.5. Gazneliler . Meydan yayınEvi İstanbul 1971 s.45 .

6-karaman oğlu , Ali , Türk Dili Nereden Geliyor , Nereye Gidiyor . Hareket yayınlari İstanbul 1972 – S.58 .

6-Uluçay , çağatay . ilk müslüman Türk Devletleri . Milli Eğitim BasımEvi İstanbul 1965 . S . 212 .

7-Karamanoglu Ali ((a- g- e)) s . sq

8-Korkmaz , Zeynep . Cumhuriyet Döneminde Türk Dili . Ankara üniversitesi BasımEvi 1974 s.22 .

9-Benarlı , Nihad Sami . ((a- g- e)) 10 c , S 376 .

Kirkuk University Journal- Humanity Studies

10-Bilim , kültür öğretim dili Olarak Türkçe . Türk Tarih kurumu Basım Evi Anakara 1973 S.27 .

11-Bilim kültür ve öğretim Dili olarak Türkçe. TürkTarih kurumu BasımEvi . Ankara 1978 . S.40 .

12- Zeynep , korkmaz . cumhuriyet Döneminde Türk Dili – Ankara üniversitesi BasımEvi 1974 S.26 .

13-Levend . Agah sirri ve Arkadaslari . Dil Davasi T. D. K yayinlari Ankara 1952 S.6 .

13-Gencan , Tahir nejat . Dil Bilgisi . TürkDilleri Araştırma /01 AYRAÇ YAYIN Evi Ankara / 2001 S.37 .

14-Korkmaz , Zeynep . Türk Dilinin Tarihi Akisi içinde AtaTürk ve Dil Devrimi . Ankara üniversitesi BasımEvi 1963 . S.47

Sonuç

Bugün yerüzünde Konuşulan diller arasında yüzde yüz temiz ve başka dillerden kelime almayan bir dil yoktur . Bence yabancı kelimeler kapsayan bir dil , O dilin fakirliğine değil zenginliğine delalet eder . çünkü dilinde yabancı kelime almayan bir millet , başka milletlerle hiç temas kurmayan , ticari ve kültürel alışverişte bulunmayan ve içine kapanık bir millettir . oysa Türk milleti . hareketli bir tarih yaşadığı için başka milletlerle çok münasebetler kurmuş ve mühtelif diller konuşan milletler üzerinde hakimiyet sürdürmüşlerdir . Bu da O milletlerle kültürel alışverişte bulunmalarına neden olmuştur . Tabii olarak da onların konuştuıkları dilden kelimeler Türkçeye geçmiştir . Daha baştan söylediğimiz gibi başka dillerden kelime almak odilin zenginliğine delalet eder . yeter ki bu dile yabancı dillerin kuralları girmesin . Nitekim osmanlı döneminde Türkçeye Arapça ve Farsça kelimeler ile birlikte bu iki dilin kuralları da girmiştir . Bu durum ve asırı derecede yabancı sözcüklerin kullanılmasına karşı tabii bir tepki olarak Türkçede bir sadeleştirme hareketi başlatılmıştır . Bu hareketle dilden yabancı kural ve kelimelerin atılmasına alışılmıştır . Yalnız buna rağmen Türkçede şimdiye kadar bir sürü yabancı kelime kullanılmaktadır . Bunların bir kısmı Türkçede edat olarak kullanılır . Bence yüzyıllardan beri kullanılagelen ve Türkçenin mali olan bu kelimelerin atılmasına gerek yoktur .

Kaynaklar

1- Benarlı , Nihad Sami , Resimli Türk Edebiyatı Tarihi , 1.C, T- T-K BasımEvi Ankara 1983

- 2- Bilim Kültür ve öğretim Dili olarak Türkçe , Türk Tarih Kurumu BasimEvi , Ankara 1978 .
- 3- Cumhuriyet Döneminde Türk Dili , Ankara üniversitesi BasimEvi 1974 .
- 4- Demiray , Kemal , Temel Türkçe Sözlük , 3 Baski inkilap kitapEvi 1980 .
- 5- Develioğlu , Ferit , Osmanlıca – Türkçe . Ansiklopedik Lugat . Ankara . 1978 .
- 6- Ergin , Muharrem , Türk Dil Bilgisi , Bayrak BasimEvi Istanbul 2005 .
- 7- Gencan , Tahir Nejat , Dilbilgisi ,Ayraç yayınEvi , Ankara 2001 .
- 8- Hacıeminoğlu , M.Necmettin . Türk Dilinde Edatlar , Milli Eğitim BasimEvi Istanbul 1974 .
- 9- Karamanoğlu , Ali , Türk Dili Nereden Geliyor , Nereye Gidiyor , Hareket yayınları Istanbul 1972 .
- 10- Korkmaz , Zeynep , Cumhuriyet Döneminde Türk Dili , Ankara üniversitesi BasimEvi 1974 .
- 11- Korkmaz , Zeynep , Türk Dilinin Tarihi Akisi içinde Atatürk ve Dil Devrimi , Ankara üniversitesi BasimEvi 1963 .
- 12- Levend , agah şirri ve Arkadaşları , Dil Davası , T.D.K yayınları Ankara 1952 .
- 13- Levend , Agah şirri . Türk Dilinde Gelişme ve sadeleşme safhaları , Türk Tarih Kurumu BasimEvi Ankara 1949 .
- 14- MEYDAN LAROUSSE C.S Gazneliler , Meydan yayınEvi 1970 .
- 15- Öztuna , yılmaz , Büyük Türkiye Tarihi 1.c ötüken yayınları Istanbul 1977.

الادوات الفارسية الاصل المستخدمة في اللغة التركية

حمدي لطيف خير الله

مدرس مساعد

كلية التربية / جامعة كركوك

ملخص البحث :

تناولت في هذا البحث الكلمات الفارسية التي تستخدم كأدوات في الجملة التركية وقد بدأت البحث بتقديم نبذة مختصرة عن تاريخ الاتراك بعد اعتناقهم الاسلام واحتكاكهم بالمجتمعات المسلمة الاخرى كالعرب والفرس وتأثير اللغتين العربية والفارسية على اللغة التركية وكان نتيجة هذا التأثير ان دخلت كلمات كثيرة من هاتين اللغتين الى اللغة التركية حتى انها وصلت الى مرحلة اصبح من الصعب على عامة الشعب ان يفهموا هذه اللغة المصطنعة التي لا تستخدم الا في لغة الكتابة وتطرت ايضا الى مسألة تصفية اللغة التركية من المفردات الدخيلة التي بدأت مع فترة التنظيمات في العهد العثماني واستمرت حتى بعد قيام الجمهورية ورغم عملية التصفية هذه الا انه لا يزال هناك الكثير من الكلمات العربية والفارسية تستخدم الى يومنا هذا وتناولت في بحثي هذا الكلمات الفارسية التي تستخدم كأدوات في الجملة التركية وقمت بترتيبها حسب الابدجية التركية وقدمت شرحا موجزا لكل منها ووظيفتها القواعدية في الجملة التركية ..

Persian particles used in Turkish

Hamdi Latif Khayrullah

Assistant Instructor

College of Education - University of Kirkuk

((ABSTRACT))

In this study delas with some Persian words used as particals in Turkish . The study begins with brief introduction about the history of the turks after islam and their intercommunication with other moslim societies as Arabs and Persian and the affect of both Arabic and Persian on Turkish . The result of that effect was that many loan words have come in to Turkish from these two languages until it has become difficult for people to understand this new made language used only in writing. The filtering of Turkish has also been accounted for in this study . That filtering has begun with Tanzimat at

Kirkuk University Journal- Humanity Studies

the ottomanic time and continued until after the declaration of the Turkish republic .Despite that filtering there are still many Arabic and Persian words used in Turkish up to now .We also deal with these Persian words used as particles in modern Turkish .We have tired to arrange them according to Turkish alphabet .A concise explanation is also prorided for the function and features of each one in the Turkish sentence..